

HET PADDENSTOELENJAAR 1919.

ERIGENLIJK is het wel wat veel gevergd van de lezers om zich in Mei nog weer in te denken in het paddenstoelenseizoen 1919, doch waar ik alle jaren gewoon ben mijne ervaringen daaromtrent in dit blad te publiceeren, wil ik daar dit jaar geen uitzondering op maken. Door allerlei omstandigheden ben ik pas begonnen mijn paddenstoelengrootboek op te maken, en pas nadat ik zulks gedaan heb, ben ik in staat daar een referaat van te geven. Wij hebben allen geklaagd, dat het zulk een slecht jaar geweest is, maar eerlijk moet ik bekennen, dat ik, nu ik het overzicht over het geheele jaar heb, me wel een beetje schaam over dit beklag en dat het toch alles met alles, een verre van oninteressant jaar geweest is. Wel kreeg ik oneindig veel minder toegezonden dan de laatste jaren, maar dat slaat meer op de quanti-, dan op de qualiteit en van dit laatste is het werkelijk wel waard wat te vertellen. Het gemopper van weinig paddenstoelen in 1919, van alles wat mycoloog vooral mycophaga was, zit wel hierin, dat er betrekkelijk weinig cantharellen en al heel weinig smakelijk eetbare boleten, ook niet zoo heel veel champignons (*psalleota's*) waren. Jammer genoeg durven de menschen de *Russula's* nog niet aan, anders hadden zij zich daaraan het geheele jaar door te goed kunnen doen, want daarvan waren er enorme massa's en merkwaardig genoeg eenige soorten, die anders niet of zeldzaam voorkomen, zoowel eetbare zoete als oneetbare scherpe soorten. Van de eerste o.a. in den Herfst de bontroode, grof geel-platige *Russula alutacea*; van de laatste, de eveneens bontroode, geelplatige, *Russula maculata*. Zelden heb ik een jaar bijgewoond waarin tijdelijk bepaaldelijk het een of andere geslacht of de een of andere soort in zoo groote hoeveelheden te gelijk voorkwam als dit jaar. Het voorjaar was rijk aan *Myxomyceten* vooral aan de aardige roode balletjes op hout van *Lycagala epidendrum*. We vonden ze dit jaar overal van een eigenaardige zalmkleur, veel donkerder dan anders, wellicht ook een beschutting tegen het abnormale weer in dezen tijd! Toch was het voorjaar, tenminste in mijn streek, eerder rijker dan armer aan paddenstoelen dan andere jaren. Er waren zeer veel morieljes en andere *Ascomyceten*; zoo doken er o.a. weer nieuwe vindplaatsen op van de voor enkele jaren pas in ons land ontdekte *Gyromitra esculenta* en werd de sierlijke voorjaarsbeker, de *Acetabulum vulgare*, op zeer vele en verschillende plaatsen gevonden. De jongeheer Joan Oort vond in de Katwijksche duinen een afwijkenden vorm van deze soort beschreven in *Bresadole Fungi Tridentini* I, pl. 42 de z.g.n. *Acetabulum Queletii* Bres., bij welke de streek zeer verlengd en de beker zeer verkleind is geworden, wellicht een vorm van schralen grond, welken men genoeg afwijkend van de vulgare heeft gevonden om er een nieuwe soort van te maken. Bij die *Ascomyceten* was ook een geslacht dat voor zijn ontwikkeling de gewenschte voorwaarden vond dit jaar n.l. het vingerhoedje, „*Verpa digitaliformis*, anders zoo nu en dan in een of twee exemplaren in de duinstreken eens voorkomend, nu waren er niet alleen bij ons vele ex, maar vond de Heer N. P. v. d. Meulen te Biggekerke op Walcheren ze liefst bij duizenden in de duinen aldaar. Ook Dr. Vuyck zag er veel bij Diepenveen. Na het betrekkelijk koude voorjaar viel in Juni de droogte in en waren er toen haast geen paddenstoelen te vinden. Wie in die dagen in de bosschen vertoefde zal dan alleen gevonden hebben vooral in de boschpaden, bij massa's een zeer onaanzienlijk grijs-geel paddenstoeltje. Het was een *Inocybesoort* en wel *I. Scabella* en van dat oogenblik af resideerde dit geslacht in ons land tot diep in den herfst in bosse en, langs wegen, in tuinen, enz. in groote massa's en in nooit te voren geziene soorten. Zeer interessant, maar zeer wanhopig tevens waar dit geslacht, ondanks zijn typische microscopische kenmerken zoo heel moeilijk met zekerheid te determineeren is. Plaatsruimte belet mij hier meer van te vertellen, doch ik zou er nog een heeleboel meer van kunnen mededeelen. Een andere zwammen-invasie echter vroeg weer onze aandacht, n.l. die der roestzwammen. Ik herinner me niet ooit zooveel en zoovele verschillende roesten voor dezen

onder de oogen te hebben gekregen, vooral veel de sierlijke *Peridermium* (*Cronartium*) *Strobi*, op *Pinus Strobi*. Ook de *Wegedoorus* zaten dikwijls vol van de tot mooie oranje vlaggetjes van *Puccinia coronata* vervormde stelen. Laatst Juni, begin Juli, kregen we na wat flinke regenbuien een invasie van een andere zwam. Uit alle deelen van ons land kreeg ik bericht dat ze nooit zooveel ex. (ook veel in heksenkringen) gezien hadden als dit jaar, van *Pholiota praecox*, een ding dat tusschen brandnetels en dergelijke plaatsen groeit.

Waar ze ook in mijn streek zeer veel en zeer veelvormig en veelkleurig optrad, heb ik er eens een nauwkeurige studie van kunnen maken en is mijn opinie, dat deze soort veel meer bij het geslacht *Stropharia*, dan bij de *Pholiota*'s thuis behoort. In Juli was er in de omstreken van Haarlem anders bijna geen zwam te zien. Uit Apeldoorn en meerdere plaatsen van de Veluwe kreeg ik te dien tijde echter berichten van grooten overvloed, wat daar zoo bleef tot in Augustus.

In die maanden traden vele z.g.n. coprofiele of mestbewonende paddenstoelen op, voorheen nooit door mij gezien en dat weer toegezonden uit verschillende deelen van ons land op dezelfde data. Van deze noem ik: *Psathyrella prona* een elegant klein ding met wit steeltje en lichtbruin vingerhoedvormig hoedje en *Panaeolus foenicisii* en *acuminatus*, alle voorkomende in 't gras van parken, tuinen en weilanden. Kwam het doordat onze zomer eenigszins herfstachtig van temperatuur was, dat er einde Juli al eenige herfstzwammen verschenen? Volgens de boeken komt de Honingzwam, *Amillaria mellea* pas na de eerste nachtvorst, doch we vonden haar alle in 't laatst van Juli, ook *Psilocybe spadiceum*, dien we anders niet voor October waarnemen.¹⁾ Zooals reeds gezegd waren de boleten, vooral *edulis*, zeer schaarsch dit jaar, doch er was zeer veel *Bol. parasiticus* en de zoo zeldzame *Satanas*, een ding van onze binnenduinen, heb ik nooit in zoo groote getale gezien als einde Juli en begin Augustus 1919. Van de zeldzame *Boletus castaneus*, ook een soort van de duinstreek, werden twee nieuwe vindplaatsen ontdekt en wel een door Joan Oort te Rijngeest bij Oegstgeest en een op Huize de Pauw, bij Wassenaar, op een Excursie der N. N. V. afd. Leiden. In dezen tijd kregen we een invasie van rosesporigen. Het is zoo merkwaardig en prettig als je op zoo'n centraal punt, als ik aan het Rijks Herb., zit, in eens alles van hetzelfde materiaal te ontvangen uit de verschillende deelen van het land. Nu, die rosesporigen zijn even als de *Inocybe*'s lastig goedje. Ze zijn als groep gemakkelijk te herkennen, maar de verschillende geslachten loopen weer zooveel ineen, dat je dikwijls niet weet of je met een *Nolanea* een *Entoloma* of een *Leptonia* te doen hebt. Dit was ook het geval met een klein glanzend bruin graspaddestoeltje, dat we ten slotte maar als *Leptonia solstitialis* thuis brachten. Gemakkelijker leert het geslacht *Eccilia* zich kennen. Daar van zond de heer J. L. F. de Meijere uit Ede een mooie collectie.

Ook kwamen er dit jaar vele *Volvaria*'s voor van de zeldzame soort: *cancrina*, nog maar enkele keeren in ons land gevonden. Toen volgde weer een tijd dat ik telkens kreeg toegezonden: *Isaria felina*, de waarschijnlijk wisselzwam, van de Huzarenmuts of *Cordiceps militaris*. Ik kreeg haar nu eens zonder, maar meestal op een cocon gezeten. Het voordeel dat ik dit stuk zoo laat schrijf is, dat ik er nu meteen bij kan vertellen, dat ik einde 1919 en begin 1920 tot in Februari, steeds berichten kreeg en zelf ook vond, meestal met meer dan een ex. op een cocon, de hoofdfructificatie n.l. de *Cordiceps* vorm. Men zou dus hieruit den duur van groei van *Isaria* tot *Cordiceps* kunnen afleiden. *Cortinarii* of *Naariussen*, zooals we ze altijd noemen wegens de moeilijke determinatie ervan, kwamen er nu bij massa's opzetten, ofschoon niet in mijn streek. Daar was in September en October een ander geslacht, dat me al evenmin erg sympathiek is als de *Cortinarii*, bij hoopen te voorschijn gekomen, overal sierlijke heksenkringen vormend, n.l. *Hebeloma*'s, meest de soort *crustuliniforme*. Toch ben ik dit jaar wel een beetje met het geslacht *Hebeloma* verzoend geraakt, waar zich onder hen ook een oederszwam heeft gevormd, wel niet zoo geurig en mooi als onze voor de wereld nieuwe *Lepota odorata*, maar toch nieuw voor ons land. Zij verscheen het eerst in Juli in een tuin van den Heer

¹⁾ Ook het winterzwammetje *Collybia velutipes* verscheen reeds einde Juli

Hugo Nolthenius te Delft, waar zij ontdekt en in vele ex. geplukt werd door Mevr. de Kanter—Crommelin. In September vond Joan Oort haar te Oegstgeest en ik haar in het Twickelsche bosch te Delden. Haar aanzien is vrij onaanzienlijk (zooals bij alle Hebeloma's) de geur fijn, vanille-achtig. Dr. Meulenhoff gaf haar een naam en wel: *Hebeloma sacchariolens* Q = *H. fusipes* Bres.

We hebben ook en zeer vroeg n.l. eind Augustus veel aardsterren en wel de meest gewone onzer duinen, *Geaster triplex*, gehad. Nooit zag ik er zooveel en in zulke prachtige heksenkringen als bij een ex. der N. N. V. afd. Rotterdam op „de Raaphorst” bij Wassenaar, het buitengoed van onze Koningin. Even wil ik nog vermelden, dat de Heer Chr. Raad in Hilversum ook een *G. Triplex*-plekje ontdekte, waar zij tot nog toe alleen nog maar voor onze duinstreek bekend was. Toen de Hebeloma's eindelijk — goddank — verdwenen, kregen we, dat was in October, een *Psathyra*-invasie, voorafgegaan door een kleinen inval van een door mij nooit geziene *Coprinus*-soort, groeiende eenigszins gelijkend op *Coprinus micaceus*, maar veel grooter, die ineens in mijn streek overal verscheen en weer verdween, mij geen tijd overlatende, zooals gewoonlijk met de Inktzwammen het geval is, ze met zekerheid thuis te brengen. Ofschoon minder ephemeer dan dit geslacht, zijn ook de teere en als geslacht gemakkelijk te herken *Psathyra*'s, zeer moeilijk te determineeren. We hebben er veel over gekibbeld onder elkaar, maar veel verder zijn we al niet gekomen.

En toen de *Psathyra*'s het tijdelijke met het eeuwige hadden verwisseld, was het met alle grondpaddenstoeltjes afgeloopen, want eind Oct. deden vorst en sneeuw hun intrée in vrij hevige mate. ¹⁾ Daarom niet getreurd zeiden de boomzwammen, behoorende tot het geslacht *Pleurotus* en we kregen een *Pleurotus ulmarius*-invasie van je welste! Nu was het eens van uit de bewoonde wereld, van uit de steden, waarvan ik ze toegestuurd kreeg, want zooals de naam al zegt, groeien ze daar op de iepen, heel hoog zitten ze en dat is jammer, want je kunt er zoo moeilijk bij en ze moeten zoo smakelijk zijn volgens de boeken. Het geslacht *Pleurotus* had ons al veel vreugde bezorgd dit jaar, want Freule v. Heemskerck tot Beest ontdekte op het buitengoed „Westhoven” te Middelburg, ook op een iep de soort *Pl. cornicopioïdes* var. *sapidus*, niet alleen nieuw voor ons land, maar ook buitengewoon mooi om te zien. Boomzwammen waren over 't algemeen vrij veel dit jaar, de zadelzwam *Polyporus squamosus* verscheen zelfs 2 maal, in voorjaar en zomer. Mevr. Wirix bracht mij uit Den Haag den 28 Augustus een ex. van meer dan ½ M. groot en zoo kwamen er meer voor in dien tijd.

Nu heb ik nog lang niet alles van alle nieuwe en bijzondere vondsten van dit jaar verteld, het zou te veel plaats vragen, maar de lezer zal het met mij eens zijn, dat „het paddenstoelenjaar 1919” verre van oninteressant was en dat het tot veel nadenken aanleiding kan geven.

Tot slot moet ik nog iets heel bijzonders vertellen, dat al een paar jaar geleden gebeurde, maar daarom niet aan waarde heeft verloren. Toen een dame uit Bloemendaal, die ik zeer vertrouw, mij eens op het Herbarium bezocht en daar onze Ned. Indische gesluierde dame: de *Dictyophora campanulata* zag vertelde zij mij, dat zij dezen zomer in 1917 in IJmuiden er eenige exemplaren had gevonden in 't gras, aan deze zijde langs 't kanaal, na de 1ste sluis aldaar. Was het niet zulk een betrouwbaar iemand geweest, ik zou aan vergissing met *Phallus impudicus* gedacht hebben, doch waar de schepen uit Indië aan deze kade lossen en waar de zwam in Indië zeer algemeen is, zou het niet onmogelijk zijn, dat de sporen dezer plant met het een of ander weggeworpen materiaal van deze schepen daar te land waren gekomen. Op verzoek van deze dame deel ik de lezers uit IJmuiden en ook anderen mede, dat zij f 10.— uitlooft voor hem of haar die de zwam daar weer vindt. Zij is gaarne bereid aan liefhebbers de juiste plaats te wijzen: men vrage het mij maar aan. Diezelfde dame zal in het komende seizoen op haar buitenplaats een permanente paddenstoelententoonstelling houden, met het doel om onze jeugd reeds vroeg — „de wonderen der Paddenstoelenwereld” — in te wijden. Ook heeft zij met mij en met de bekende en uitstekende teekenaars van de Flora Batava afgesproken een Paddenstoelenkalender uit te geven, met tekst en gekleurde afbeeldingen, levensgroot,

elke maand een, en dit vele jaren achtereen, om zóó in ons land, jong en oud, arm en rijk, met deze tot nog toe zoo weinig bekende studie wat vertrouwd te maken. In 1921 hopen we dat hij kan beginnen te verschijnen.

Wij hebben al weer alle reden tot dankbaarheid voor de teekenen van den mycologischen vooruitgang in ons land!

Leiden Rijks Herbarium.

CATH. COOL.

¹⁾ Later herstelde zich dit weer en konden we o.a. in de kerstvacantie op een Excursie te Vogelenzang nog wel 20 versche plaatszwammen noteeren.

OVER PHAENOLOGIE.

Voor onze »jeugdbonden en juniorees-clubs«, naar aanleiding van: DR. GEORG RITTER. Der allgemeine und spezielle phaenologische Einfluss des Meeres. Beihefte z. Botan. Centralblatt Bnd. 36, 1e Abt. Juli 1919.

EZE studie breng ik onder de aandacht van onze lezers, omdat ze voor een belangrijk deel over Nederlandsche toestanden handelt en op Nederlandsche gegevens berust, maar vooral ook om te laten zien hoe de *allereenvoudigste waarnemingen door liefhebbers gedaan en vlijtig genoteerd* zooals de bloeidatums van tuinplanten, als ze maar zorgvuldig over lange tijden voortgezet en bijeenverzameld worden, den grondslag kunnen vormen voor interessante wetenschappelijke onderzoekingen.

Het gaat hier over den invloed van de zee in 't algemeen en in 't bijzonder van de Noordzee op het klimaat, tot uiting komend in de *bloei- en groeidatums* van planten.

Op initiatief o.a. van Hoffman en Ihne worden reeds sedert vele jaren op tal van plaatsen door vaste correspondenten in heel Midden- en West-Europa (een groot aantal ook in Nederland) op bepaalde lijsten de datums ingevuld, waarop de eerste bloei, het in blad komen, het rijpen der vruchten enz. van een bepaalde reeks planten worden genoteerd. Zoo bijv. in Wageningen sedert 1893 onafgebroken, eerst door P. R. Bos en later door Dr. H. Bos. De laatste gaf tot voor kort ieder jaar een verzameling en vergelijking van de gegevens uit Nederland in het tijdschrift van het Kon. Aardrijkskundig Genootschap.

Al lang geleden heeft Prof. Ihne in Darmstadt deze gegevens bewerkt tot heel interessante studies over het klimaat en o.a. een kaart van Europa opgesteld, waarop de gemiddelde datum voor het begin van de lente door lijnen en kleuren is aangegeven. Deze kaart is overgenomen in het mooie leerboek van Dr. H. Bos: *Tuinbouwplantkunde*, 2e deel, de Houtige Gewassen, waarvan de tweede druk onlangs verschenen is.

De z.g.n. „voorjaarsdatum“, welke op deze kaart wordt gebruikt, is berekend als het gemiddelde van de ontlukingsdatums van eenige bepaalde planten en valt volgens Dr. Bos ongeveer samen met den bloei van de vroegbloeiende appelvariëteiten en het ontlukken van den eik. Uit deze gegevens blijkt dat natuurlijk wel in hoofdzaak de geografische breedte van invloed is, zoodat noordelijke plaatsen evenredig latere datums geven dan zuidelijker gelegene, maar ook heel sterk is de invloed van de zee. In het westen van Europa (zeeklimaat) zijn de vroegste datums *vóór*, de midden-zomer-datums *achter* bij het meer Oostelijke gebied: zachte winters, maar koelere zomers van het zeeklimaat. De onderhavige studie van Ritter tracht o.a. aan te toonen dat ditzelfde ook reeds blijkt over kleine afstanden bijv. binnen Nederland. Volgens de berekeningen van Prof. Ihne geeft één graad verschil in geografische breedte ruim vier dagen verschil in „gemiddelde voorjaarsdatum“. Voor Leeuwarden en Maastricht, die ongeveer op denzelfden meridiaan liggen met een onderlingen afstand van $2\frac{1}{3}^{\circ}$ zou dat, als er geen andere invloeden waren, een verschil van 10 dagen moeten geven.

De *hoogte* boven 't niveau van de zee heeft natuurlijk ook een vertragenden invloed,